

**Advies nr. 34 van 13 maart 2006 over het
wetsvoorstel betreffende de
transseksualiteit ingediend door mevr.
Hilde Vautmans, Valérie Déom, Marie-
Christine Marghem en de h. Guy
Swennen**

*Vraag om advies d.d. 8 december 2005
vanwege de h. H. De Croo, Voorzitter van de Kamer
over het wetsvoorstel betreffende de transseksualiteit ingediend door mevr. Hilde
Vautmans, Valérie Déom, Marie-Christine Marghem en de h. Guy Swennen bij de Kamer op
11 maart 2004.*

A. Inleiding

Het wetsvoorstel van mevr. Vautmans en cs (doc 51 0903/001 van de Kamer van Volksvertegenwoordigers) is er voornamelijk op gericht de administratieve procedures voor de transseksuelen te vereenvoudigen. Het gaat hier om het wijzigen van de voornaam vanaf het begin van de hormonale behandeling en het wijzigen van de vermelding van het geslacht op hun geboorteakte en hun identiteitskaart na de chirurgische ingreep, opdat deze documenten de nieuwe anatomische realiteit van de betrokken transseksueel zouden weerspiegelen.

Rekening houdend met het feit dat het advies van het Raadgevend Comité wordt gevraagd tegen begin maart 2006 heeft het Comité beslist zijn advies te beperken tot de voorgestelde procedures stricto sensu. Het Comité vond het derhalve niet opportuun dieper in te gaan op de vragen m.b.t. de etiologie en/of de pathogenese van de transseksualiteit; de facto aanvaardt het dan ook de definitie zoals zij is geformuleerd in artikel 2 van het wetsvoorstel.

Dit artikel sluit uit het toepassingsgebied van het wetsvoorstel iedereen die lijdt aan interseksualiteit, wat betekent dat een interseksueel niet zal kunnen profiteren van de verlichting van de procedures ter wijziging van de voornaam en van de vermelding van het geslacht op de geboorteakte en de identiteitskaart, zoals voorzien in het wetsvoorstel.

Art. 4, 1° sluit iedereen met genetische abnormaliteiten uit het toepassingsgebied van het wetsvoorstel.

Art. 2 voorziet uitdrukkelijk dat « *Deze genderidentiteitsstoornis moet onafgebroken en duurzaam aanwezig zijn, gedurende een minimale periode van 2 jaar* ». Art. 3 stelt dat « *de aanpassing van de geslachtskenmerken door een hormonale en chirurgisch reconstructieve behandeling uitsluitend mag worden uitgevoerd binnen een multidisciplinair samenwerkingsverband, dat minstens bestaat uit een psychiater, een endocrinoloog en een plastisch chirurg* ». Art. 61 B.W. (hersteld door art. 12 van het wetsvoorstel) luidt in §2, 2° « *dat de betrokkene lichamelijk aan het verlangde geslacht zodanig is aangepast als uit medisch oogpunt mogelijk en verantwoord is* » en in 3° « *dat de betrokkene niet meer in staat is om overeenkomstig het oorspronkelijk geslacht kinderen te baren respectievelijk te verwekken* ». Het wetsvoorstel preciseert dus niet of de genderidentiteitsstoornis twee jaar moet duren vóór een hormonale behandeling of chirurgisch ingrijpen of dat het ene en/of het andere reeds gedurende deze periode kan gebeuren.

Gezien de korte tijdsspanne waarover het Comité beschikte om in deze materie advies uit te brengen heeft het zich niet uitgesproken over de opportuniteit van het in wetteksten vastleggen van de te volgen medische procedures bij bepaalde pathologieën. Het lijkt erop dat de wetgever hier vertrouwen stelt in het medisch corps en zijn *good practices*. De leden van het Comité leggen, gezien de zwaarte van de ingreep, de nadruk op het belang dat gehecht dient te worden aan het voortdurende karakter van de vraag naar geslachtsverandering en aan de afwezigheid van duidelijk herkenbare psychiatrische aandoeningen.

B. Ethische argumenten

1. Het wetsvoorstel erkent impliciet het recht van personen die lijden aan een persisterende genderidentiteitsstoornis hun seksuele kenmerken via hormonale en chirurgische weg aan te passen aan het gewenste geslacht. Daardoor neemt het dus aan dat de transseksueel een uitzondering vormt op het juridische principe van de onbeschikbaarheid van de staat van de persoon. Kan men vanuit ethisch oogpunt het voortduren van het belang dat vanaf heel jonge leeftijd in onze westerse maatschappij gehecht wordt aan de seksuele rollen betreuren, het lijden van zij die er niet in slagen zich eraan te conformeren kan men niet

ontkennen. Evenmin lijkt het mogelijk te ontkennen dat voor sommigen onder hen de geslachtsverandering de beste oplossing vormt voor hun lijden, wat deze aanvaardbaar maakt op ethisch vlak.

2. Vanaf het ogenblik dat men beschikt over de technische middelen om het anatomische geslacht zo goed mogelijk aan te passen aan het gewenste geslacht en er op ethisch vlak geen bezwaren zijn tegen deze geslachtsverandering, lijkt het wenselijk de procedure tot voornaamswijziging en tot wijziging van de vermelding van het geslacht op het vlak van de burgerlijke stand en op de identiteitskaart te vergemakkelijken. Wanneer iemand er uitdrukkelijk voor gekozen heeft een hormonale behandeling te volgen (hetgeen niet zonder gevaar is) en zich chirurgisch te laten veranderen (hetgeen geen onschuldige ingreep is) staat het buiten kijf dat het voor deze persoon van kapitaal belang is zich kunnen ontplooiën in een ander geslacht dan het oorspronkelijke. Het weigeren van de voornaams- en geslachtswijziging bij de burgerlijke stand zou deze persoon ertoe verplichten verder te leven met de last van een administratieve identiteit die niet is aangepast aan zijn/haar geslachtskenmerken, terwijl de diagnose van transseksualiteit een extreme gevoeligheid van deze persoon voor dit aspect heeft aangetoond.

C. Juridische overwegingen

In dit opzicht kan het wetsvoorstel Vautmans en cs worden toegejuicht, aangezien het geopereerde transseksuelen toelaat op eenvoudige wijze hun administratieve documenten in overeenstemming te brengen met hun nieuwe geslacht, in plaats van hen te verplichten tot lange en dure procedures om hun voornaam en burgerlijke stand te wijzigen.

Het wetsvoorstel is trouwens in overeenstemming met Aanbeveling 1117 van de Raad van Europa uit 1989, die in art. 11, de Lidstaten uitnodigt te « *réglementer par un texte législatif cette matière, aux termes duquel, dans le cas de transsexualisme irréversible :*

- a. *la mention concernant le sexe de l'intéressé devrait être rectifiée dans le registre des naissances, ainsi que dans ses pièces d'identité ;*
- b. *le changement du prénom devrait être autorisé ; ... »*

De aanbeveling van de Raad van Europa verwijst naar een resolutie van het Europees Parlement, aangenomen op 12 september 1989, die de Raad vroeg een conventie ter bescherming van de transseksuelen op te stellen.

Herinneren we er ook aan dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bij arrest van 25 maart 1992 de Franse staat veroordeeld heeft voor schending van artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) wegens het weigeren van de wijziging van de voornaam en de burgerlijke stand van een geopereerde transseksueel. Dit artikel bepaalt dat « *eenieder recht (heeft) op eerbiediging van zijn privéleven, zijn gezinsleven, zijn huis, zijn briefwisseling* ».

Het arrest « Goodwin » van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 11 juli 2002 stelt in § 90 trouwens « *qu'au XXIème siècle, la faculté pour les transsexuels de jouir pleinement, à l'instar de leurs concitoyens, du droit au développement personnel et à l'intégrité physique et morale ne saurait être considérée comme une question controversée exigeant du temps pour que l'on parvienne à appréhender plus clairement les problèmes en jeu* ». Deze twee arresten wijzen op een evolutie in de houding van het Hof t.o.v. deze problematiek, evolutie waarin het wetsvoorstel zich inschrijft.

De terughoudendheid van sommige staten om de wijziging van de burgerlijke stand van transseksuelen te aanvaarden door het aanpassen van hun geboorteakte werd traditioneel

gerechtvaardigd door het invoeren van het algemeen belang, meer bepaald inzake de algemene organisatie van de burgerlijke stand. Wanneer in ons land ten gevolge van een vonnis het nieuwe geslacht van een transseksueel werd genoteerd in de rand van de geboorteakte, was het niet uitgesloten dat op een uittreksel van de geboorteakte het oorspronkelijke geslacht nog steeds vermeld werd. Dit liet de potentiële partner toe eventueel vast te stellen dat de persoon waarmee hij wenste te huwen genetisch van hetzelfde geslacht was als hij- of zijzelf, met de onvermijdelijke complicaties vandiën voor de betrokkene.

Bepaalt art. 61, §3 B.W. zoals hersteld door art.12 van het wetsvoorstel Vautmans en cs. dat « *de ambtenaar van burgerlijke stand (zonder vertraging) melding (maakt) van de geslachtsaanpassing op de kant van de akte van geboorte*», dan voorziet art. 45, §1 B.W. zoals gewijzigd door art. 11 van het wetsvoorstel uitdrukkelijk: « *In uittreksels van akten van geboorten die werden gewijzigd met toepassing van artikel 61 wordt geen melding gemaakt van het vroegere geslacht en van de geslachtswijziging. Deze uittreksels vermelden enkel het nieuwe geslacht.* »

Het wetsvoorstel gaat dus in de richting, vooropgesteld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens waarvan de voorzitter, L.Wildhaber, ter gelegenheid van de opening van het gerechtelijk jaar op 23 januari 2003 stelde « *on peut raisonnablement exiger d'une société qu'elle accepte certains inconvénients afin de permettre à des personnes de vivre dans la dignité et le respect, conformément à l'identité sexuelle choisie par elles au prix de grandes souffrances. En d'autres termes, l'intérêt individuel revendiqué n'imposait pas une charge excessive ou déraisonnable par rapport à l'intérêt général de la société dans son ensemble* ».

In ons land lijkt de openbare orde des te minder bedreigd door de mogelijkheid voor de transseksuelen om hun geslacht op hun geboorteakte te wijzigen, zelfs voor diegenen die gehuwd waren voor hun geslachtsverandering, aangezien de wetgever het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht heeft mogelijk gemaakt. De huwelijksband kan derhalve blijven bestaan na de geslachtsverandering van één van de partners. Er kan dan ook geen sprake meer van zijn de voorafgaandelijke ontbinding van het huwelijk te eisen vooraleer de burgerlijke stand van de transseksueel aan te passen.

D. Voorstel tot uitbreiding van het toepassingsgebied

De leden van het Raadgevend Comité verwonderen zich nochtans over de bepaling in art. 4 van het wetsvoorstel waarin het toepassingsgebied wordt beperkt tot transseksuelen die noch aan lichamelijke interseksualiteit, noch aan genetische abnormaliteiten lijden.

In de zeldzame gevallen waarin interseksualiteit voorkomt, wordt vanaf een zekere leeftijd door de ouders, dikwijls in overleg met de pediater, arbitrair beslist over het geslacht van het kind. Dit gebeurt op basis van een inschatting van de ontplooiingsmogelijkheden van het kind in het gekozen geslacht, met of zonder corrigerende hormonale behandelingen of chirurgische ingrepen.

Het spreekt vanzelf dat wanneer er een vergissing is begaan bij deze geslachtstoekenning de rechtbanken op basis van medische attesten gemakkelijk de wijziging van de burgerlijke stand zullen aanvaarden. De leden van het Raadgevend Comité begrijpen niet waarom de vereenvoudiging van de procedures tot wijziging van de voornaam en de vermelding van het geslacht voor de burgerlijke stand zou geweigerd worden aan de interseksuelen. Zij menen dat deze laatsten op dezelfde manier van de vereenvoudiging van de administratieve formaliteiten moeten kunnen genieten als de transseksuelen, wanneer zij de medische attesten kunnen voorleggen die de vraag tot geslachtsverandering rechtvaardigen.

Trouwens, sommige artsen beschouwen personen met het syndroom van Klinefelter als interseksuelen, andere delen hen in bij de transeksuelen met het Klinefeltersyndroom. Wat er ook van zij, de leden van het Raadgevend Comité menen dat personen met het Klinefeltersyndroom die van geslacht wensen te veranderen moeten kunnen genieten van hetzelfde voordeel van administratieve vereenvoudiging bij de wijziging van voornaam en burgerlijke stand, zoals voorzien in het wetsvoorstel.

E. Tot besluit menen de leden van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek dat het wetsvoorstel Vautmans en cs vanuit ethisch oogpunt gerechtvaardigd is. Zij betreuren echter dat het voorstel personen die lijden aan interseksualiteit of aan het Klinefeltersyndroom niet toelaat te genieten van dezelfde verlichting van de administratieve procedures.

Het advies werd voorbereid in beperkte commissie 2006/3, samengesteld uit:

Covoorzitters	Coverslaggevers	Leden	Lid van het Bureau
M. Roelandt	M. Roelandt	F. Caeymaex	P. Schotsmans
S. Friart		T. Dehaene	
		G. Genicot	
		R. Rubens	
		G. Verdonk	

Lid van het secretariaat

Lieven Dejager

De **werkdocumenten van de beperkte commissie 2006/3** – vraag om advies, persoonlijke bijdragen van de leden, notulen van de vergaderingen, geraadpleegde documenten – zijn bewaard als Bijlagen 2006/3 op het documentatiecentrum van het Comité en kunnen aldaar worden geraadpleegd en gekopieerd.